

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2022-09-23

Remissvar över betänkandet *Privatkopieringsersättning i framtiden (SOU2022:20)*

Konstnärnsämnden har fått betänkandet *Privatkopieringsersättning i framtiden (SOU2022:20)* på remiss och lämnar härmed sitt yttrande.

Vi uttalar oss utifrån Konstnärnsämndens uppdrag att främja konstnärers¹ ekonomiska och sociala villkor samt löpande bevaka skatte- och trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärers yrkesverksamhet.

Sammanfattande kommentarer

Konstnärnsämnden välkomnar utredningens förslag att bredda ersättningen till att omfatta alla offentliggjorda verk. Det innebär att även text och bild fullt ut kommer omfattas. Samtidigt innebär det att Sverige uppfyller EU-rättens krav i detta avseende, vilket är mycket positivt.

Konstnärnsämnden anser dock att utredningen, i centrala delar, brister i sina analyser. Det medför att ett antal av de förslag som utredningen presenterar antingen är svåra att bedöma eller har tagits fram på felaktiga grunder. I stället för att på olika ställen peka på samma problem har vi i denna del sammanfattat våra övergripande synpunkter.

Antagande om minskad privatkopiering

Utredningen presenterar förslag som bygger på antagandet att privatkopieringen kommer att minska i framtiden och därmed även den ekonomiska skadan för rättighetshavarna.

Konstnärnsämnden menar att utredningen inte presenterar en hållbar analys som underbygger denna tes. Den kartläggning av kopieringsbeteendet som utredningen tagit fram pekar inte heller på en sådan utveckling. Tvärtom visar

¹ Yrkesverksamma konstnärer inom samtliga konstområden, bild och form, musik, teater, dans, film, cirkus samt ord

kartläggningen att det alltjämt är ett normalt beteende hos befolkningen att privatkopiera. Så kallade streamingtjänster har med andra ord inte ersatt privatkopieringen, utan är ett ytterligare sätt att privatkopiera.

Svag analys av ersättningsordningarna i andra länder

Konstnärnsnämnden menar att analysen av ersättningsordningarna i andra länder är svag och att flera av de bärande förslagen som utredningen lägger fram inte är tillräckligt undersökta utifrån ett internationellt perspektiv. Vi saknar en djupgående internationell jämförelse av olika system till stöd för utredningens förslag om genomgripande förändringar av den svenska ordningen.

Det EU-rättsliga perspektivet saknas

Konstnärnsnämnden vill framhålla att utredningens förslag inte tillräckligt analyserats utifrån ett EU-rättsligt perspektiv. Det finns idag ett stort antal vägledande domar som ger anvisningar till hur flera av de frågor utredningen behandlar ska hanteras.

Det hade varit önskvärt med en djupare analys i detta avseende. Det gäller till exempel hela den förslagsdel som avser att minimera antalet anordningar som ska belastas med avgift samt hur denna ska beräknas. Utredningens förslag att en myndighet ska fatta besluten om ersättningen har i stället fått styra hur övriga frågor ska bli lösta.

Utredningen hävdar att det är konsumenten som ska betala ersättningen. Direktivet och ett antal domar i EU-domstolen anger att det är branschen som ska betala avgift för de anordningar som används för privatkopiering samt att kostnaden kan föras över på konsumenten. Hur detta görs är en fråga för branschen.

Förhandlingssystemet måste värnas

Den grundläggande funktionen i dagens ordning som utgörs av förhandlingar – mellan branschen som betalar och organisationen som administrerar ersättningen – underkänns av utredningen till förmån för ett myndighetssystem. De skäl som ligger till grund för förslaget är att förhandlingarna varit långdragna och att de lett till ett flertal domstolstvister.

Konstnärnsnämnden menar att tvister kring privatkopieringsersättningen har varit vanliga inom EU och att det inte finns något som visar att det är förhandlingssystemet i sig, som varit problemet. Den stora utmaningen har, enligt Konstnärnsnämnden, i många fall varit den bristande förhandlings- och betalningsviljan från branschens sida.

Ersättningen har sin grund i att upphovspersoners intäkter påverkas så pass negativt av privatkopieringen att en särskild kompensationsordning anses

nödvändig. Med detta syfte i åtanke är det märkligt att en etablerad förhandlingsrätt, där compensationens storlek aktivt kan påverkas, ersätts med ett myndighetssystem som lämnar dem som berörs utan direkt inflytande över resultatet. Det bedömer vi som ett kraftigt ingrepp i upphovspersonernas rättigheter. Konstnärnsnämnden avvisar därför nuvarande förslag till en särskild nämnd/myndighet.

Konstnärnsnämnden föreslår i stället att det ska införas en slags mellan- eller specialinstans som kan fatta beslut i de fall parterna inte kommer fram till avtal. Där en part då kan hänskjuta en fråga och få den avgjord inom rimlig tid.

Tydligare definitioner av begrepp

Konstnärnsnämnden anser att dagens begrepp *särskilt ägnad* ska bibehållas.

Begreppet är väl definierat av domar i förhållande till EU-rätten. Det är därför ett begrepp som mycket väl fångar in en central del av hur kompensationsordningen ska fungera. Att byta ut inarbetade och juridiskt definierade begrepp med nya, dessutom oklart definierade, riskerar att leda till ett system som inte fungerar fullt ut.

Även definitionen av begreppet *skada* borde ha analyserats djupare som grund för utredningens arbete. Att så inte skett skapar brister i flera avseenden. Enligt EU-rätten innebär begreppet att det sker ett undanträngande av upphovspersonens marknad genom privatkopieringen. Det är, enligt vår mening, också det som avses med begreppet *skada* och som upphovspersonen ska kompenseras för.

Ersättningens beräkning

Konstnärnsnämnden underkänner i stort sett utredningens förslag till hur ersättningen ska bestämmas. Vi anser att dagens system bör bibehållas men att det ska kompletteras med en domstolsliknande nämnd till vilken parterna kan vända sig till. En sådan nämnd bör snabbt kunna fatta beslut och fastställa de avgifter som parterna inte kommit överens och avtalat om.

6. Kartläggning av privatkopieringsbeteendet på den svenska marknaden

Konstnärnsnämnden anser att kartläggningen ger en bra översikt över hur privatkopieringen av skyddade verk och prestationer ser ut. Resultatet pekar på en bred och genomgripande privatkopiering, som pågått under lång tid och som omfattar samtliga verkskategorier. Det är uppenbart ett vanligt beteende hos befolkningen att privatkopiera. Kartläggningen visar också att streamingtjänsterna är ett ytterligare sätt att privatkopiera och ersätter inte annan privatkopiering.

7. Rimlig kompensation

7.2 Vilka ytterligare faktorer bör beaktas vid bedömningen av vad som kan utgöra rimlig ersättning till rättighetshavarna?

Konstnärnsnämndens övergripande uppfattning är att utredningens förslag till hur myndigheten är tänkt att arbeta inte är förenlig med EU-rätten (se våra svar under avsnitt 9). Konstnärnsnämnden motsätter sig därför analysen i avsnitt 7.1 och 7.2.

Enligt utredningen ska myndigheten först fastställa en total avgift per år som sedan fördelas på de anordningar som ska avgiftsbeläggas. Det uppges inte hur myndigheten ska beräkna den totala ersättningen per år, men intervallet 150–300 miljoner kronor anges.

För 2021 utbetalades ca 300 miljoner kronor baserat på ett branschavtal.² I de fall ersättningen halveras bör det, enligt Konstnärnsnämnden, ges tydliga anvisningar om vilka kriterier som ska vara tillämpliga, de som presenteras i avsnitt 7.1 är otillräckliga.

Konstnärnsnämnden menar också att de jämförelser som görs med Norge och Finland, inte är relevanta eftersom de har statsfinansierade system. Internationella jämförelser bör endast göras med länder som har marknadsbaserade system.

8. Är det lämpligt med en statlig ersättningsordning?

8.3 Det är inte lämpligt med en statlig ersättningsordning

- Konstnärnsnämnden delar utredningens bedömning att det inte är lämpligt med en statlig ersättningsordning.

Utöver utredningens argument vill vi tillägga att ersättningen bör belasta de som säljer de anordningar som används för privatkopiering. Det är inte enbart konsumenten som har fördel av möjligheten till privatkopiering, utan även den som handlar med den utrustning som nyttjas.

9. En översyn av nuvarande ersättningsordning

9.1.1 Det bör inte längre vara en förutsättning för ersättningsrätt att verk har sänts ut i radio eller tv eller har getts ut på anordning

- Konstnärnsnämnden delar utredningens slutsats att nuvarande begränsningar till *utsänt* eller *getts ut* ska tas bort och tillstyrker förslaget.

² Copyswede, Fördelning av ersättningar 2021 (s. 17)

Konstnärsnämnden vill samtidigt påpeka att den tekniska utvecklingen inte är den enda orsaken bakom incitamentet att ta bort de nuvarande begränsningarna. Vi menar att det även handlar om att rätta till ett felaktigt införande av infosoc-direktivets artikel 5.2.b.

Precis som utredningen påpekar, kopieras det ur andra källor *men också från fysiska förlagor genom t.ex. kopiering eller skanning* (s. 85). Både fotokopiering och skanning var kända och utbredda tekniker redan när nuvarande lagstiftning trädde i kraft. Det har därmed skett en omfattande privatkopiering av text och bild som inte ersatts sedan infosoc-direktivet infördes.

9.1.2 Upphovsmän som påverkas ekonomiskt av att deras verk privatkopierats ska ha rätt till rimlig ersättning

- Konstnärsnämnden tillstyrker förslaget att upphovsmän vars skyddade verk har privatkopierats, enligt 12 § upphovsrättslagen, på ett sådant sätt att det påverkar dem ekonomiskt ska ha rätt till rimlig ersättning samt att det i 12 § ska föras in en definition av privatkopiering.

Privatkopieringsersättning ska enligt lag inte utgå om den ekonomiska påverkan är obetydlig (s. 90)

- Konstnärsnämnden motsätter sig utredningens mening att den kopiering som sker inom ramen för en tjänst inte ska vara berättigad till ersättning. Definitionen av den tjänst som avses är även svag och otydligt avgränsad.

Även frågan om rättighetshavaren redan fått betalt lämnas outredd. Vidare framgår det inte i analysen om ersättning erlagts på annat sätt eftersom inga sådan avtal beskrivs i utredningen. Konstnärsnämnden blir inte heller övertygad om att den ekonomiska skadan för kopiering inom en tjänst är obetydlig.

EU-domstolen är tydlig med att det inte går att avtala bort medborgarens rätt att privatkopiera. Detta analyseras inte i tillräcklig utsträckning av utredningen. Däremot ges utredningens slutsats, att ersättning inte ska utgå, en omfattande argumentering.

9.1.3 Bör några ytterligare grupper av närstående rättighetshavare få rätt till ersättning?

- Konstnärsnämnden motsätter sig utredningens förslag att privatkopiering ska omfatta radio- och tv-företags närstående rättigheter till sina utsändningar (signalrätten).

Konstnärsnämnden anser att utredningens motiv för att vidga ersättningsrätten för radio- och tv-företags utsändningar är svaga. Företagen får redan idag

privatkopieringsersättning i egenskap av producenter av ljud och film. Privatkopieringens ekonomiska påverkan i sammanhanget har inte kunnat påvisas eller redovisats. Det finns heller inte någon regel som tvingar en medlemsstat att införa denna ersättningsrätt.

Den föreslagna ersättningsrätten kan även få en negativ inverkan på övriga ersättningsberättigade genom lägre ersättningar. Konstnärnsnämnden saknar en sådan konsekvensanalys i sammanhanget. Frågan är också om de underliggande tankarna bakom privatkopieringsersättning varit, eller är avsedda till att omfatta signalrätten?

9.2 Vem ska betala ersättningen?

9.2.1 Ersättningsskyldigheten ska knytas till anordningar

- Konstnärnsnämnden delar utredningens förslag att ersättningen ska belasta de anordningar vilka används vid privatkopiering.
- Konstnärnsnämnden föreslår däremot att det nuvarande begreppet *särskilt ägnade* används i stället för det föreslagna begreppet *som i betydande utsträckning*.

Med anledning av breddningen av ersättningen instämmer Konstnärnsnämnden med utredningens förslag att begreppen *tas upp*, *sänts ut* respektive *getts ut* ska utmönstras ur lagen.

Däremot anser vi att begreppet *särskilt ägnade* tydligare än det föreslagna begreppet *som i betydande utsträckning* definierar de anordningar som används för privatkopiering och som därför ska avgiftsbeläggas. Konstnärnsnämnden menar dessutom att det är oklart hur begreppet *betydande utsträckning* knyter an till EU-rättsliga begrepp. Det som är särskilt otydligt är hur begreppet ska *ringa in den begränsade krets av anordningar som det för tillfället är vanligast att människor privatkopierar med*. (s. 108) EU-domstolen har betonat att avgiften ska betalas av dem som har nytta av inskränkningen och inte av andra.

Konstnärnsnämnden anser att den nya ordning som utredningen föreslår är för svagt utvecklad för att ligga till grund för lagstiftning. Det är i hög grad oklart om upphovspersonerna med det föreslagna systemet kommer att få de ersättningar de har rätt till. Den flexibilitet och aktualitet som utredningen eftersträvar borde, enligt Konstnärnsnämnden, bäst kunna nås genom ett förhandlingssystem som i dagens ordning. Se vidare våra kommentarer i inledningen under rubrikerna Sammanfattande kommentar /Förhandlingssystemet måste värnas.

9.2.2 Skyldigheten att betala ersättning ska ligga på näringsidkare

- Konstnärnsnämnden tillstyrker utredningens förslag och delar utredningens bedömning i avsnittet.

9.2.3 Undantag ska alljämt gälla och möjligheten till återbetalning ska bestå

- Konstnärnsnämnden tillstyrker utredningens förslag och delar utredningens bedömning i avsnittet.

9.3 Hur ska ersättningen bestämmas?

9.3.1 Ersättningsnivåerna bör inte preciseras i lag

- Konstnärnsnämnden avstyrker utredningens förslag att ersättningsnivåerna inte ska preciseras i lag.

Konstnärnsnämnden anser i motsats till utredningens förslag att maximinivåer med möjlighet till nedsättning efter förhandlingar behöver anges i lag. Lagen bör ange maximinivå för kategorier av anordningar per GB lagringsutrymme, per upptagningsminut, maximibelopp för anordning utan möjlighet till egen upptagning etcetera. För mobiltelefoner och andra multifunktionella anordningar bör i stället taknivåer anges. Nedsättningsgrunderna bör utformas på motsvarande sätt som idag och anges i lag.

9.3.2 En myndighet ska bestämma ersättningen för en bestämd period

- Konstnärnsnämnden avstyrker utredningens förslag om en myndighet med de uppgifter som utredningen föreslår.

Konstnärnsnämnden saknar argument i analysen som stödjer förslaget. De internationella erfarenheterna som redovisas ger inget stöd för förslaget. Som framgår i våra övergripande kommentarer är analysen av den svenska förhandlingsordningen svag.

Konstnärnsnämnden vill understryka att utredningens förslag undergräver upphovspersonernas rättigheter – nämligen att direkt i förhandlingar och genom rättsliga åtgärder kunna påverka sin kompensation. Förslaget har drastiska konsekvenser eftersom det urholkar upphovsrätten och konstnärers ställning, vilket inte alls analyserats.

9.3.4 Vad ska myndigheten beakta

- Konstnärnsnämnden delar inte utredningens förslag om att det ska fastställas ett totalbelopp för den samlade kompensationen.

Konstnärnsnämnden menar att ersättningen bör bestämmas utifrån vilka anordningar som används samt deras betydelse vid privatkopiering. Ersättning

bör fastställas per anordning. Den aggregerade ersättningen blir därmed summan av skadan som mäts avseende varje anordnings betydelse.

Konstnärsnämnden vill poängtera att totalbeloppet endast är intressant på en teoretisk nivå. I stället är det förhandlingarna mellan parterna som leder till att rimlighet skapas i förhållande till den faktiska privatkopieringens omfattning. Genom förhandlingar beaktar man de faktorer som utredningen anser att en myndighet i stället ska pröva. Det är endast den faktiska privatkopieringens omfattning som är intressant eftersom det är den som ersättningen ska kompensera för.

9.3.6 Myndighetens beslut

- Konstnärsnämnden motsätter sig utredningens förslag att beslut inte ska gå att överklaga.

Konstnärsnämnden anser att utredningens bedömning är felaktig och att det är grundläggande att rättighetshavarna har möjlighet att överklaga beslut som tas av en myndighet när det gäller bedömning av deras rätt till ersättningar. Det samma bör gälla för den näringsidkare som ska betala ersättningen.

9.4 Hur ska ersättningen administreras

9.4.1 En organisation ska administrera ersättningen

- Konstnärsnämnden delar utredningens förslag och bedömning i avsnittet.

Anmälan och redovisning (s. 137)

- Konstnärsnämnden anser att utredningens förslag medför en försvagning av rättighetshavarnas möjligheter att få in korrekta redovisningar.

Konstnärsnämnden föreslår i stället att nuvarande reglering av ersättningsnivåer med nedsättningsmöjligheter efter förhandling kvarstår. Nedsättningsmöjligheter, efter förhandlingar mellan parterna, skapar incitament att anmäla sig till systemet och lämna korrekta redovisningar.

9.4.2 Fördelningen till rättighetshavarna

- Konstnärsnämnden delar utredningens förslag.

Konstnärsnämnden framhåller att konstnärorganisationerna inom Copyswede är väl lämpade att själva lösa fördelningsfrågorna och att det därför är olämpligt att på detaljnivå spekulera i hur sådan fördelning ska ske. Utredningens förslag bortser från relationen mellan inkassering och utbetalning, vilket är olyckligt. Det kommer försvåra den praktiska tillämpningen som kan resultera i ett överuttag av avgifter på vissa anordningar

för att kompensera för andra. Det är en opraktisk konstruktion som dåligt svarar mot hur ersättningen är tänkt fungera i praktiken.

10 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

- Konstnärnsnämnden delar utredningens förslag att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2023. Däremot har vi synpunkter på att beslutet om de nya bestämmelserna om ersättning först ska meddelas vid halvårsskiftet 2024.

Övergångsbestämmelserna innebär att de nya reglerna tillämpas full ut och får genomslag i fördelning tidigast 2025. Konstnärnsnämnden menar att det är en lång tid med tanke på att dagens system inte fördelar ersättning till samtliga rättighetshavare.

Konstnärnsnämnden anser att de förslag vi lämnar medför att Sverige uppfyller kraven i EU-rätten minst ett år tidigare än med utredningens förslag.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av myndighetens direktör Mika Romanus efter föredragning av utredare Stefan Ahlenius. I beredningen har även utredare Åsa Wall deltagit.

Mika Romanus